

D • N

10/6 1951

Diplomatisk information

Utrikespolitiken är en specialitet som endast några få kan behärska, det är en vanlig uppfattning både inom och utom diplomatin. Den motiverades för några år sedan av en framstående svensk diplomat, envoyén Ragnar Kumlin, i en uppsats i *Almanack* för alla. För ett utrikespolitiskt bedömande krävs, framhöll hr Kumlin, ingående kännedom om händelser, förhållanden och reaktioner ute i världen. "Då arbetsmaterialet till stor del icke är offentligt, kan en allsidig överblick på detta område endast förvärras av det fåtal personer, för vilka det är tillgängligt, i första hand utrikesledningen."

Den uppenbara, ehuru icke direkt redovisade förutsättningen för detta resonemang är att de avgörande aktstyckena för kännedom om utrikespolitiken är de diplomatiska rapporterna. Godtar man den tanken är det knappast något att erinra mot slutsatsen. Endast utrikesledningen har tillgång till rapporterna; endast denna ledning kan därför handla förnuftigt. Hr Kumlin hävdar inte att utrikesledningen måste handla förnuftigt, men väl att alla andra dömer i blindo. Så tänker också många lekmän. Man föreställer sig att hemligheter från alla världens hörn strömmar till hr Undén; han grundar på dem och fattar sitt beslut; vi andra vet ingenting och skall sitta i respektfull förbiden.

Men hur är det med utgångspunkten? Vet våra diplomater, eller andra länders diplomater, hur det verkligen förhåller sig? En rent erfarenhetsmässig betraktelse gör oss tveksamma. Vi läser en rad diplomatiska memoarer från Sverige — t. ex. Ira Nelson Morris, Nekludov, Howard — och finner i dem alla oriktiga eller tivelaktiga påståenden; i vissa fall tror vi oss kunna konstatera att ministern i fråga var en enfaldig och okunnig man, som rimligen måste ha skrivit enfaldiga och okunniga rapporter. Och vi blir inte mera troende, om vi går igenom den utländska diplomatins prestationer. Sir Neville Henderson hade tydligen inte en djup insikt om nazismen och dess ledare; ambassadör Davies var trots sin berömmelse nästan otroligt naiv i fråga om

Sovjet. Tror någon att sann kunskap om vårt eget lands politik just nu vinnes genom samtal med de fyrtio eller femtio beskickningschefer som arbetar i Stockholm? Knappast, men det är just den frågan det gäller.

Den angivna tankegången är alltså ohållbar. Det finns diplomater som har utomordentliga informationer och ett gott omdöme, det finns andra som saknar bådadera — det borde vara självklart. Diplomatisk information är inte ofelbar, den behövs inte ens vara någorlunda hygglig. Här finns i själva verket felkällor, så stora att allt tal om utrikesledningens enastående förutsättningar att bedöma läget blir oriktigt. Därmed bestrids naturligtvis inte att i vissa situationer den diplomatiska rapporteringen varit av oskattbart värde.

En sådan förutsättning, som inte närmare behöver diskuteras, är själva det diplomatiska yrkets villkor. Med få undantag lever diplomaterna i en trång krets, de kommer i beröring främst med en liten sektor societetsfolk, politiker och andra diplomater. I svåra fall blir rapporterna en blandning av notoriska fakta och lunchskvallor; ett samtal med en hög funktionär i vederbörande utrikesdepartement blir utgångspunkten för en särskilt innehållsrik depech. En händelse från en svensk legation för många år sedan må nämnas som illustration till hur rapporttjänsten under trista förhållanden kan fungera. Landets regering avgick. Samma kväll hör ministern på en middag rykten om den nya regeringens sammansättning; de inrapporteras följande morgon till Stockholm. Vid lunchen denna andra dag uppsnappas nya rykten; ny rapport omedelbart efter lunchen. På kvällen kommer ministerlistan, närmare motsvarande middags- än lunchryktena; ny rapport. På följande morgon inkommer de tre rapporterna till utrikesdepartementet, jämte morgontidningarnas redogörelser.

Andra omständigheter är viktigare. Det ligger inte genomgående i ett utrikesdepartements intresse att lämna diplomater fullständiga och riktiga upplys-

ningar. Det är självklart, även detta, men det tycks vara nödvändigt att påminna om det. Just i de kritiska situationerna är det tvärtom ett statsintresse att ge diplomaterna felaktiga informationer! Men härtill kommer att en viss återhållsamhet ingår i själva umgängesformen i dessa sfärer. En utrikesminister i staterna X, Y eller Z underrättar exempelvis inte den svenske ministern om att han är kritisk eller misstrogen mot den svenska utrikespolitiken. Sådana uttalanden gör han kanske — utan varje provokation — till en svensk publicist, men han gör det inte till de svenska diplomaterna, och dessa kan därför med gott samvete rapportera hem att Sveriges hållning möter den mest fullständiga förståelse.

En annan faktor är att många diplomater, och naturligtvis särskilt de vilkas position inte är alltför stark, vill göra utrikesledningen belåten genom att rapportera i överensstämmelse med den förda politiken. Det är naturligt och ofrånkomligt att så är fallet; varför inrapportera obehagliga ting och försvaga sina karriärmöjligheter då man

sannolikt ändå inte kan utträta något. Det är notoriskt att det tryck som här alltid föreligger under senare år varit särskilt starkt i Sverige.

Ett par konkreta, allmänt kända fall må i anslutning till vad här sagts omnämnas. Under månaderna före Danmarks och Norges anslutning till Atlantpaktens var den svenska utrikesledningen övertygad om att denna anslutning inte skulle äga rum. Var och en som i februari 1949 talade med ett antal norska politiker bör ha fått intrycket att Norge sannolikt skulle ansluta sig, men den svenska regeringen trodde det inte. — Ett annat exempel. Utrikesministern brukar för att stödja sin politik hänvisa till att enligt hr Sohlman står vi väl till i Moskva. Hr Sohlman tror alltså vad de ryska tjänstemännen säger till honom, och hr Undén tror på hr Sohlman, så galet kan det bli.

Föreställningen om den diplomatiska informationens överlägsenhet är av många skäl en illusion. För Sverige har den i stort sett varit en ofarlig illusion — i våra dagar kan den bli farlig.